

Nagyşbendi bölünişigi

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Nagyşbendi bölünişigi NAGYŞBENDI BÖLÜNIŞIGI

2019-njy ýyldy. Jüpbeli (Ahmet Mahmyt Ünli) hoja jaň etdi:
– Soner beý, biziň topbagymyzda Mustapa Kemala dil uzadýan köp. Atatürke-de bir duşmançylyk edip bolarmy? Bu samsyklygy soňlandyrmak lazym».

Odatv Jüpbeli hoja bilen gürrüňdeşlik geçirdi. Gyzgyn seslenme döretdi...

Muny nämüçin ýatladym?

«Biziň mähellämiz» (çepçiler) tasawwuf taryhy bilen onçakly gyzyklanmaýar, şonuň üçin käbir zatlary ýatlatmaly bolýaryn: Nagyşbendilik Buharaly Muhammet ibn Bahaweddin Nagyşbendi (1318-1389) tarapyndan guruldy.

Türkiýäniň häzirki iň täsirli tarykaty bolan nagyşbendiligiň Anadola girişi giç boldy! Munuň düýp sebäbi Bahaweddin Nagyşbrndiniň Teýmirleňiň mugallymy bolmagydy. Teýmirleň-Ýyldyrym Baýezit bassaşlygy we yzyndan mongollaryň Anadola girmegi bilen osmanly hökümetidir türkmen beglikleri bu tarykatdan daşrakda duranyňy kem görmedi. Anadola birinji gelen nagyşbendileriň Teýmirleňiň goşunynda gulluk edendigini

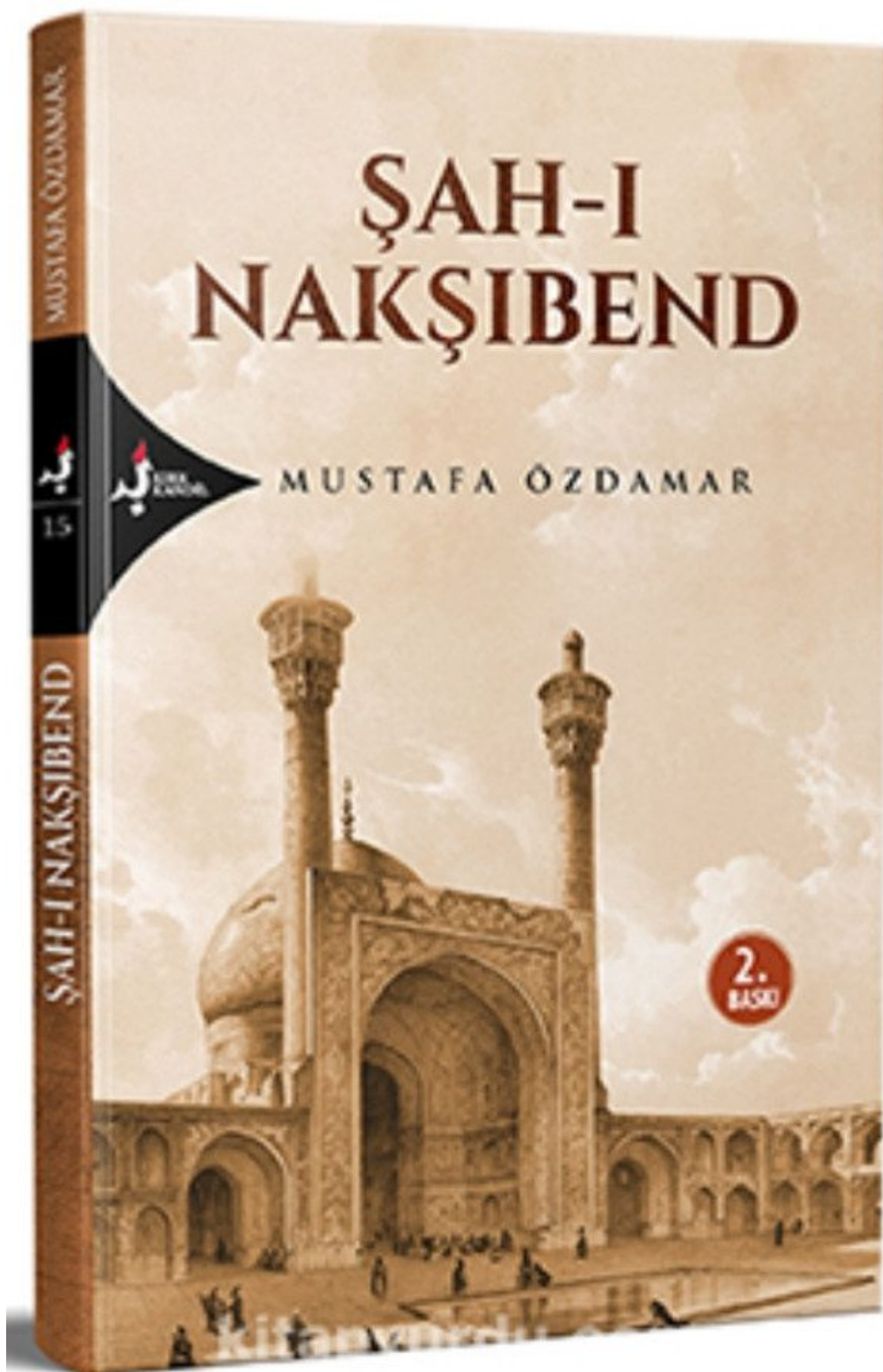
öňe sürýänler bar...

Netijede Soltan Baýezit II-niň döwründe, 1481-1512-nji ýyllarda Stambul Aksaraýda we Fatihde ilkinji nagyşbendi tekgesini Molla Ylahy we onuň şägirdi Ahmet Buhary açdy. Ýöne Hindistanam mazaly güýçlenen nagyşbendileriň täsiri astyndady. Osmanlyda wagtyň geçmegi bilen nagyşbendiler ygtykatdan has köp, syýasy täsiriň üstünden güýç toplady. Meselem:

Şaýy sefewilere garşy göreşde osmanly hökümetine sünni nagyşbendiler goldaw berdi.

Diňe bulam däl. Mysal üçin, ýanyçarlaryň ýatyrylmagyna fetwa berip, Hajybekdaş bilen bir hatarda ähli bekdaşy tekgelerini konfiskowat etdiler!

Nagyşbendiler Osmanlynyň iň güýçli dini-ideologiki güýjüne öwrüldi. Emma «Tanzimata» garşy gitmek 1859-njy ýylyň Kuleli wakasy ýaly osmanly dolandyryşyna garşy edilen hereketlere-de gatnaşdylar.

* * *

Respublika ýapmazdan öň diňe Stambulda 95 sany nagyşbendi

tekgesi bar eken.

Ähli beýleki tekgelerde bolşy ýaly, nagyşbendilerde-de gizlenmek, goranmak, az-owlak mümkinçilikler bilen oňnut etmek döwri başlandy. Nagyşbendi «Gümüşhanewi» dergähiniň şeyhi Mustafa Feýziniň sözi ýörelmeli «ýoly» görkezdi: «Ýapylan – jaýyň gapysydyr, ýapylmadyk köňül gapysydyr».

Tekgeleriň ýerini metjitler aldy...

Täze režimiň ýeňilliklerinden daşlaşdyrylandyklary, çetleşdirilendikleri üçin käbirleri Atatürki nyşana aldy. Öňki Şeýhulyslam Mustafa Sabri ýalylaryň diýmedigi galmady...

Menemen, Bursa, Iskilip, Siirt wakalaryna ww Içeri işler ministrliğiniň «Nagyşbendilere ünsli boluň!» duýduryşyna garamazdan, Abdyleziz Bekkine ýaly nagyşbendi şeyhler metjitlerde we mekdeplerde dürli wezipelerde işledi. Emma Abdylhekim Arwasy ýaly käbir şeyhler Menemen wakasy sebäpli wezipeden boşadyldy. (Yslamçylar Abdylhamyt II-ä garşy giden, ittihatçylaryň dosty, Menemen wakasynyň meçew berijisi Esat Erbilli ýaly käbir nagyşbendi şeyhlerink ýöreden syýasatlarynyň üstünden hiç tanajak bolmaýarlar!)

Beýleki bir ýandan respublika 1925-jı ýylyň sud edilmelerinden boşadylan Ahmet Hamdi Akseki ýaly alymlara «türkçe hutba» ýaly ugurlarda işlemegi tabşyrdy.

Şonça duşmançylyga, paýyşlara, müň dürli ýalan-ýaşryga garamazdan respublikan režim olardan ar aljak bolup durmady...

Jemläýin:

OSMANLI TASAVVUF KİTAPLIĞI

Âdâb-ı Nakşibendiyye

[Risâle-i Ubeydiyye fî Beyân-ı Ba'di
Âdâb-ı Tarikati'n-Nakşibendiyye]

Şeyh Ali Behcet Efendi

HÂCEGÂN

* * *

Şeyh arap dilinde goja diýmegi añladýar...

Keramat gözkezip bilýäne seýit diýilýär, ol eýýäm ýol görkeziji, wagyz edip bilýän, alym adam bolýar. Yslama nähili düşünmelidigi we nähili ýaşamalydygy boýunça özlerinde uly ygtyýarlygyň we salahyýetiň bardygyna, dini hökmürowanlyklarynyň güýçlüdigine, hakykatyň wekilidigine ynanyar...

Nagyşbendilerde şeýh mukaddesleşdirilýär, olar özleriniň Hezreti Ebu Bekiriň üstünden Hezreti Muhammet pygambere (s.a.w) baglanýandyklaryny öňe sürýärler.

Her tarykatda bolşy ýaly töwekgellik,razylyk, sadyklyk, doganlyk, pidakärlik talap edilýär.

«Şeýhi bolmadygyň şeýhi şeýtandyr» sözüne baglydyrlar.

Şeýhiň dini agalygyna berk baglanan nagyşbendiler toparynda şu günlerde uly bölünişikler bolup gecýär...

Respublikan režime we Atatürke pozitiw garaýan Jüpbeli Ahmet hoja saudlaryň wahhaby-selefi täsirine girendigini nygtaýan nagyşbendi-ysmaýylaga şeýhine baş galdyryp, gatnaşygyny kesdi. Jüpbeli hojanyň göreşinde duzagyna uçran FETÖ-nyň jemagatyň törüne oturdylmagynyň-da täsiri bar...

Gysga arakesmeleri hasaba almanda, baş asyrlap häkimiýetiň syýasy merkezlerinde ýer alan nagyşbendileriň bu bölünişiginiň üstünde ýeterlik pikir alyşylmaýar diýip pikir edýärim.

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 19.04.2024 ý. Publisistika